

AgEcon SEARCH
RESEARCH IN AGRICULTURAL & APPLIED ECONOMICS

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search

<http://ageconsearch.umn.edu>

aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

No endorsement of AgEcon Search or its fundraising activities by the author(s) of the following work or their employer(s) is intended or implied.

gítelésünk

t idejének
részt arra
proosztály-
különböző
etések al-
k munka-
rere való

dményei-
tok jelen-
ására ki-
tokra for-
tevékeny-
eti mun-
t, istállók
főállatte-
munka be-
őbb időt,
8 száza-

cia, hogy
kapcsán
tenként
akorlatta
zetőnek
körülme-
nológiai

x коопера-
он отчиты-
едованиям
сти и про-
перативах.
еративные
ль. Автор

der Tier-
ser unter-
die in die
eiges mit
den LPG
ihren An-
ten Anteil
hat auch

A TERMELÉSIÉRTÉK-SZÁMÍTÁS PROBLÉMÁI A MEZŐGAZDASÁGI TERMELŐSZÖVETKEZETEK BEN

SUTUS IMRE dr.

Nem kíván különösebb bizonyítást a termelésiérték-kategóriák pontos megállapításának fontos szerepe, nagy jelentősége üzemi és népgazdasági szinten. Elegendő rámutatni az üzemi szinten történő számítás néhány fontosabb összefüggésére:

— különféle üzemgazdasági elemzésekhez — pl. eszközigényesség, eszközhatékonyság, bérhányad stb. — szükség van a termelési érték ismeretére;

— a termelési érték alapján történik a termelőszövetkezetek kategóriába sorolása, e kategóriák szerint változnak a különböző besorolású vezető munkadíjhatárai.

A termelésiérték-számítás jelenlegi legfontosabb problémáit a következőkben látom:

1. A halmozott termelési érték meghatározásának módszere nem megfelelő.
2. Sem a tervezési, sem a beszámolási rendszer nem tartalmazza az ágazati termelési értékeket.
3. Nincs összhangban a tervezési és a beszámolási rendszer.

Mielőtt rátérnék a problémák részletes tárgyalására, a teljesség kedvéért röviden említést teszek a termelési érték mutatóiról általában.

Az egy év alatt termelt mezőgazdasági termékek összessége a mezőgazdaság társadalmi (bruttó) terméke, s ennek értékben kifejezett összege képezi a mezőgazdaság bruttó termelésének értékét, marxi formulával jelölve a $c + v + m$ értékét. Ennek a mutatónak a kiszámítása népgazdasági szinten történik, az egyes ágazatok termelési értékének összegezése révén.

E mutató mellett a vállalati nyilvántartásokban használjuk a halmozott és halmozatlan termelési érték mutatóit is. A továbbiakban a vállalati szinten számított halmozott és halmozatlan termelési érték kiszámításának problémáival foglalkozom.

A HALMOZOTT TERMELESI ÉRTÉK SZÁMÍTÁSÁNAK MÓDSZERE

A halmozott termelési érték jelenlegi számítási módszere — amelyet a termelészövetkezeti mérlegbeszámoló IV./1. mellékletének 5. része (továbbiakban termelészövetkezeti módszer) tartalmaz — véleményem szerint nem jó, irreálisan magas értéket ad. Állításumat a következőkkel bizonyítom:

Az állami gazdaságok mérlegbeszámolóikban két mellékleten számítják ki a halmozott termelési értéket. Ha összehasonlítjuk a II./4. Értékesítési adatok és halmozott termelési érték c. melléklet és a IV./1. Szakmai tájékoztató adatok c. melléklet által előírt módszerrel kiszámított halmozott termelési értékeket, azt látjuk, hogy azok jelentősen eltérnek egymástól. Ezt igazolja az 1. táblázat, mely a Veszprém—Zala megyei Állami Gazdaságok Igazgatóságához tartozó állami gazdaságok 1973—1975. évi halmozott termelési értékeit tartalmazza.

Az 1. táblázat szerint a vizsgált időszak mindhárom évében a termelészövetkezeti módszerrel számított termelési érték igazgatósági szinten 14—17%-kal magasabb a II./4. sz. mellékleten (továbbiakban: hagyományos módszerrel) meghatározott termelési értéknél.

Ahhoz, hogy a probléma megoldásához közelebb jussunk, az összevont adatokat megbontva, gazdasági szinten is meg kell vizsgálni. Az 1975. évi gazdasági szintű adatok a 2. táblázatban találhatók.

A kétféle módszerrel számított termelési érték eltérése igazgatósági szinten átlagban 16,91% volt, vagyis ennyivel bizonyult többnek a termelészövetkezeti módszerrel számított termelési érték. A 16,91%-os átlagos eltérésen belül — a 2. táblázat szerint — nagy a szóródás: 2,10%-tól 48,33%-ig terjed. A táblázat adataiból egyértelműen megállapítható, hogy azoknál a gazdaságoknál a legnagyobb a kétféle számítási módból adódó eltérés, ahol a termelészövetkezeti módszerrel számított halmozott termelési értéken belül magas a saját termelésű készletek részaránya. (A tsz-módszerrel számított halmozott termelési értéket úgy kapjuk meg, hogy a halmozatlan termelési értékhez hozzáadjuk a saját termelésű készletfelhasználás szűkített önköltségen számított értékét, majd ezt eladási árra korrigáljuk. Elméletileg ez a számítási módszer helyes; ugyanis a halmozott termelési érték annyival nagyobb a halmozatlan termelési értéknél, amennyi a felhasznált

1. táblázat
A VESZPRÉM—ZALA MEGYEI ÁLLAMI GAZDASÁGOK ÖSSZEVONT,
HALMOZOTT TERMELESI ÉRTÉKE

Év	A halmozott termelési érték ezer Ft-ban a		Az eltérés %-a
	II/4. mellékleten	IV/1. mellékleten	
1973.	1 365 351	1 573 163	15,22
1974.	1 365 802	1 556 244	13,94
1975.	1 411 571	1 650 328	16,91
A 3 év átlaga	1 380 908	1 593 245	15,38

Sor-
szám1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.
9.

Ve

saját
A saját
vitelb
hogy
A
illetve
lának1
ból adó

2. táblázat
A VESZPRÉM—ZALA MEGYEI ÁLLAMI GAZDASÁGOK GAZDASÁGONKÉNTI,
HALMOZOTT TERMELÉSI ÉRTÉKE

Sor- szám	Az állami gazdaság neve	A halmozott termelési érték ezer Ft-ban a					Az el- térés %-a
		II/1. mellék- let 64. sorá- ban	IV/1. melléklet részletezése szerint a				
			(halmozat- lan) 110. sor- ban	(514. számla 111. sorban)	(korrekció) 112. sorban	(halmozott) 113. sorban	
1.	Balatonaligai	206 673	211 224	74 386	20 940	306 550	48,33
2.	Devecseri	101 104	91 736	10 916	3 990	106 642	5,47
3.	Pápai	340 947	276 596	103 456	9 311	389 363	14,20
4.	Városlódi	62 693	52 056	13 460	2 524	68 040	8,53
5.	Veszprémi	125 325	103 708	29 184	6 082	138 974	10,89
6.	Zalaegerszegi	157 990	140 221	24 738	3 134	168 093	6,39
7.	Baki	222 507	189 013	72 879	9 328	271 220	21,89
8.	Nagykanizsai	92 569	86 542	7 211	763	94 516	2,10
9.	Zalaszentgróti	101 763	87 194	18 850	886	106 930	5,08
Veszprém—Zala megyei igazgatóság összesen		1 411 571	1 238 290	355 080	56 958	1 650 328	16,91

saját termelésű készletek értéke: takarmány, vetőmag, szerves trágya stb.
A saját termelésű készletek nyilvántartási áron számított értékét a könyv-
vitelben az 514. főkönyvi számla tartalmazza.) A fentiekből következnek,
hogy az eltérés a saját termelésű készletek felhasználásával függ össze.
A Baki Állami Gazdaság (2. táblázat, 7. sorszám) termelési értékének,
illetve a saját termelésű készletfelhasználást tartalmazó 514. főkönyvi szám-
lának a tételes elemzése adja meg a magyarázatot az eltérésre.

A Baki Állami Gazdaság halmozott termelési értéke (ezer Ft-ban):

Termelészövetkezeti módszerrel számítva	271 220
Hagyományos módszerrel számítva	222 507
Eltérés	48 713

Az eltérést a következő tételek okozták:

1. Zöldtakarmányliszt-készítő üzem	4 339
2. Takarmánykeverő üzem	17 264
3. Siló- és szenázskészítés	7 937
4. Húsüzemben feldolgozott saját állat	9 941
5. Korrekció (2. táblázatból)	9 328
Összesen	48 809 ¹

¹ Megjegyzés: Az eltérés részletezése 96 Ft-tal nagyobb összeget mutat; ez könyvelési pontatlanság-
ból adódik.

Az eltérést végeredményben tehát halmozódás okozza, amely abból adódik, hogy a belső üzemi átdolgozáson átment (az előzőekben részletezett) növénytermelésből származó termékek értékét két esetben is elszámolják saját termelésű készletfelhasználásként az 514. főkönyvi számlán. Így elszámolják: 1. amikor kiadják átdolgozásra, pl. silókukoricából silót készítenek, 2. amikor a kész silót az állatokkal feletetik.

Annak érdekében, hogy a termelőszövetkezeti módszerrel számított halmozott termelési érték reális legyen, a saját termelésű készletfelhasználások miatti halmozódást kell kiszűrni. Vagyis le kell vonni a „saját termelésű és vásárolt mezőgazdasági eredetű termékek átdolgozásra történő felhasználása” értékét úgy, ahogy azt a hagyományos módszer szerinti halmozott termelési érték számításánál is levontuk.

1976. január 1-től az állami gazdaságok is szűkített önköltségen értékelik saját termelésű készleteiket és állataikat. Ebből következik, hogy ezután ott sem alkalmazható a halmozott termelési érték hagyományos számítási módszere, ahol a következő tételeket vették figyelembe:

Hozamok	
± Értékesítési eredmény	
– Felhasznált befejezetlen termelés értéke	
– Eladott áruk beszerzési értéke	
= Halmozott termelési érték	

A jövőben az állami gazdaságok is a jelenlegi termelőszövetkezeti módszerrel, illetve annak javított változatával számítják majd halmozott termelési értéküket.

AZ ÁGAZATI TERMELESI ÉRTÉK MEGHATÁROZÁSA

Jelenleg sem az üzemterv, sem az éves mérlegbeszámoló rendszer nem tartalmazza az ágazati termelési értékeket. A tervben és a mérlegbeszámolóban egyaránt csak a következő bontásban számítjuk ki a termelési értéket:

- a) alaptevékenységbe tartozó tevékenységek termelési értéke;
- b) alaptevékenységen kívüli tevékenységek termelési értéke;
- c) termelési érték összesen.

Néhány évvel ezelőtt (legutóbb 1971. december 31-én) még a mérlegbeszámolóban ki kellett munkálni az ágazati termelési értéket, de a tervben ekkor sem. Az állami gazdasági üzemterv és az év végi beszámoló rendszer viszont tartalmazza az azonos módszerrel, ágazati bontásban kiszámított halmozott termelési értéket.

Megítélésem szerint a termelőszövetkezetekben sem a tervezési rendszer, sem a mérlegbeszámoló nem fordít kellő figyelmet az üzemi igények kielégítésére, azok döntően a központi irányító szervek információs igényeinek

kielégítését szolgálják. Nehezen képzelhető el komoly üzemgazdasági munka anélkül, hogy ne ismernénk az ágazati termelési értékeket. Ezek ismerete nélkül nem lehet vizsgálni

- az eszközhatékonyságot, eszközigényességet;
- a bérhányadot, a bérrentabilitást;
- a munka termelékenységet;
- az ágazati eredmény tervtől, bázistól való eltérését.

Jogosnak látszik az az ellenvetés, hogy ha az üzemben olyan elemzéseket kívánnak végezni, amelyhez szükségük van az ágazati termelési értékre, akkor azt külön is ki tudják számítani. Csakhogy a gyakorlat mást mutat. Ma még az üzemek többségében igényli azt az ösztönzést, azt a segítséget, amelyet az ágazati termelési érték kötelező előírások szerinti kiszámítása nyújtana. Ez az igény annál inkább érthető és indokolt, mert a termelőszövetkezetek nagy részében még nem dolgozik megfelelő képzettségű elemző üzemgazdász. Másrészt komoly problémát jelent pl. az ágazati halmozott termelési érték kiszámítási módjának elméleti tisztázatlansága is. (Itt első sorban arra gondolok, hogy a hozamokat nyilvántartási áron értékeljük, ez a nyilvántartási ár üzemenként eltérő, ezért a hagyományos számítási módszer nem alkalmazható.)

Az ágazati termelési értéket is kiszámíthatjuk halmozott és halmozatlan formában.

A halmozatlan termelési érték kiszámítása egyszerűbb, mint a halmozotté, viszont ezt csak azokra az ágazatokra vonatkozóan tudjuk meghatározni (értelmezni), ahol árbevétel jelentkezik; a takarmánytermelő ágazatoknál pl., amelyek termelése csak belső felhasználásra kerül, nem tudjuk kiszámítani.

A termelésiérték-számításnál problémát jelent, hogy milyen árakat vegyünk figyelembe: bázisárakat, nyilvántartási vagy folyó árakat. A számítás célja dönti el, hogy melyiket választjuk, pl. ha a termék mennyiségének növekedését akarjuk vizsgálni, akkor a bázisárakat kell alkalmaznunk. A folyó árakat célszerű alkalmazni üzemgazdasági vizsgálataink nagy részénél. A folyó ár alkalmazása mellett szól az a tény is, hogy a tervezésben és a beszámoló rendszerben is ez áll majd rendelkezésünkre, ha azokat kimunkáljuk.

Az ágazati termelési értéket úgy számítják ki, mint a gazdasági szintű termelési értéket. Ennek menete a következő:

1. Nettó árbevétel
  2. $\pm$ Saját termelésű készletek változása
  3. — Eladott áruk beszerzési értéke
-
4. = Halmozatlan termelési érték
  5. + Felhasznált saját termelésű mezőgazdasági eredetű készletek értéke szűkített önköltségen

6. – Alaptevékenység keretében átdolgozásra felhasznált saját termelésű mezőgazdasági eredetű készletek értéke szűkített önköltségen
  7. – Alaptevékenység keretében átdolgozásra felhasznált, vásárolt mezőgazdasági eredetű készletek értéke, beszerzési áron
  8. + Átdolgozás nélkül felhasznált saját termelésű mezőgazdasági eredetű készletre számított árkülönbözet
-
9. = Halmazott termelési érték

A számítás 8. tételében szereplő árkülönbözet az értékesített növénytermelési termékeknel elért átlagos nyereséggel egyenlő.

A jelenlegi üzemterv 24. Ágazati költségek című tábláját volna célszerű – az állami gazdasági gyakorlathoz hasonlóan – úgy átalakítani és kibővíteni, hogy az ágazati halmazott termelési érték is kiszámítható legyen belőle.

A beszámolórendszerben pedig vissza kellene térni ahhoz a néhány év előtti gyakorlathoz, amikor az Ágazati költség- és eredményszámítás, e melléklet részét képezte a mérlegbeszámolóknak.

A TERVEZÉS ÉS A BESZÁMOLÁS ELTÉRŐ RENDSZERE

Jelenleg a termelőszövetkezetekben csak a halmazatlan termelési értéket tervezik meg (üzemterv 30. sz. táblája), a halmazatlan termelési értéket nem számítják ki. Ugyanakkor a beszámolórendszerben kimunkálásra kerül a halmazott és a halmazatlan termelési érték egyaránt. (Mérlegbeszámoló IV./1. sz. melléklet). Magától értetődő követelmény, hogy e tekintetben is legyen teljesen azonos a terv és a beszámolórendszer, vagyis meg kellene tervezni a halmazott termelési értéket is.

További problémát jelent, hogy az üzemterv 30. sz. tábláján levezetett számítási módszer tartalmilag sem egyezik meg a beszámolórendszerben előírt számítási módszerrel. A tartalmi eltérések a következőkben nyilvánulnak meg:

1. A tervezés során nem kerül levonásra azoknak az értékesített tenyész- és igásállatoknak a beszerzési értéke, amelyeket saját növényekből minősítettünk át. A levonást az indokolja, hogy az átminősítést eladásként kell könyvelni, így az eladott tenyész- és igásállatok árbevétele lényegében kétszeresen jelentkezik: először átminősítéskor, másodszer a tényleges értékesítéskor.

2. A beszámolórendszer keretében számított termelési érték megállapításánál nem kerül levonásra azoknak a vásárolt növények-, hízó- és egyéb állatoknak a beszerzési értéke, amelyeket nem értékesítettünk, tehát december 31-én állományban vannak. A fenti állatok beszerzési értékét azért kellene levonni, mert a „saját termelésű készletek változása” érdekében (mérlegbeszámoló IV./1. sz. melléklet 104., 105. sorai) ezek is szerepelnek.

Véleményem szerint a terv és a beszámoló közti tartalmi egyezéseket úgy kell elérni, hogy mindkettőnél teljesen azonos módszerrel és tartalommal történjen a termelési érték kiszámítása, az előző pontban ismertettek szerint.

Nagymértékben elősegítenénk az üzemek elemző munkáját, ha a javaslott változtatásokat végrehajtanánk. Ez annál is inkább aktuális, mert egyéb okokból — pl. az eredményelszámolás (felosztás) 1976. január 1-gyel történt megváltozása miatt — az üzemtervet és a mérlegbeszámoló rendszert egyébként is módosítani kell.

Стоимости воловой продукции с повторным счетом, исчисленные по существующей системе планирования и отчетности расходятся между собой. Различия имеются и в величине этих показателей, исчисленных по методу госхозов и по методу производственных кооперативов. Это затрудняет работу по экономике производства. Автор указывает на последствия этих недостатков и дает предложения для устранения различий.

Bei den gegenwertig gültigen Planungs- und Rechenschaftsablegungssystemen errechneten gehäuften Produktionswerten entstehen bedeutende Unterschiede. Dieselben Kennzahlen weichen voneinander auch in dem Falle ab, wenn sie nach den üblichen Methoden der Staatsgüter oder der LPG errechnet wurden. Weitere Schwierigkeiten entstehen wiederum, weil das Planungs- und Rechenschaftssystem die Ausrechnung des Produktionswertes in den einzelnen Produktionszweigen auch nicht vorgeschrieben hat. Dieser Mangel erschwert die betriebsökonomische Arbeit auch. Der Verfasser hat nicht nur auf die Folgen dieser Lage hingewiesen sondern, es wurden von ihm auch Vorschläge für die Abschaffung dieser Mängel vorgebracht.

If calculated according to the present planning or accounting system, accumulated values of production differ from each other. Differences are manifested between the values of this same index number if calculated according to the systems applied in the state farms and in the co-operative farms. A source of further difficulties is that there are no prescriptions concerning the calculation of production values of the diverse activities included in either the planning or the accounting systems respectively. The labour of farm economists is rendered more difficult thereby. The author points out the consequences of these imperfections and offers also a proposal for their elimination in his paper.

Pályázati felhívás

szakemberek külföldi szolgálatra való jelentkezésére

A Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztériumnak rendszeresen biztosítani kell megfelelő szakembereket az ágazattal kapcsolatos nemzetközi feladatok ellátására. Annak érdekében, hogy a külföldi szolgálatra a követelményeknek legmegfelelőbb szakembereket küldjék ki, indokolt az igényeket széles körből, pályázati úton kielégíteni.

A pályázók szocialista, fejlődő és kapitalista országokban tanácsosi, szakértői, dokumentátori stb. beosztásokba a következő általános feltételekkel kerülhetnek:

- A kiküldetés időtartama általában 4 év.
- A külföldi szolgálat idején a hazai munkaviszony szünetel.
- A kiküldetésben részt vevő szakemberek a beosztás szerint előírt díjazásban részesülnek.
- A kiküldetés időtartamára a kiküldöttek családtagjukat szolgálati helyükre magukkal vihetik.

A külföldi szolgálatra a következő feltételeknek megfelelő szakemberek jelentkezhetnek:

- 28-42 év közötti életkor,
- legalább középfokú politikai felkészültség,
- felsőiskolai végzettség (elsősorban agrártudományi, közgazdasági, műszaki, élelmiszeripari, erdőmérnöki, falpari),
- 5 éven felül szakmai gyakorlat a mezőgazdasági, élelmiszeripari, erdészeti területen stb.,
- felsőfokú nyelvvizsga, vagy középfokú nyelvvizsga a felsőfokú vizsga egy éven belül megszerzésének vállalásával (előnyben részesülnek az orosz, francia, spanyol, német nyelvet tudók),
- büntetlen előélet,
- rendezett egyéni és családi élet.

Külföldi szolgálatra elsősorban a mezőgazdaság, élelmiszeripar és a füzgazdasági ágazat gazdasági, tudományos, kutatási és oktatási, valamint szakigazgatási szerveinél dolgozó szakemberek pályázhatnak.

A pályázatra 2 db — a közölt feltételekre, az egyenesági családtagokra, az eddigi munkahelyekre és beosztásokra is kitérő — részletes önéletrajzot kell beküldeni.

A figyelembe vehető pályázatokhoz megkérjük a kinevezés szerint illetékes szervezőjének egyetértését és a pályázatokat ennek megfelelően visszaigazoljuk, majd a pályázókat nyilvántartásba vesszük.

A pályázatokat

1976. december 31-ig

a MÉM Személyzeti Főosztályára (1860 Budapest, V., Kossuth Lajos tér 11. I. em. 119.) kell megküldeni.

MÉM SZEMÉLYZETI FŐOSZTÁLY

A G

T
480 k
kodás
rukei
telep
dálko
— vé
miné

1970
telep
1972
az 19

figye
karn
gyár
lyét
dolg

koca
fh-e
mér
szür

áll.
tart

3*